
РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ І МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ПІД ЧАС УРОКІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ХОРТИНГУ У ДІТЕЙ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ

Олександр Васюк

Аннотация. На основе анализа литературных источников исследованы опыт ученых в области физической культуры и спорта, особенности развития физических и морально-волевых качеств во время уроков физического воспитания средствами хортинга.

Определены сущность воспитания морально-волевых качеств у школьников в процессе занятий хортингом как целенаправленный педагогический процесс обеспечения благоприятных условий для развития физических и психических качеств учащихся, отражающих их способность преодолевать внутренние и внешние препятствия, готовность доводить начатое дело до конца, достигать результата в сложных предметно-поведенческих ситуациях; содержание, формы. Рассмотрены методы (создание ситуаций успеха, контрастных задач, поощрения, личного примера, уподобление) воспитания настойчивости у школьников в процессе занятий хортингом.

Ключевые слова: хортинг, воля, нравственность, решительность, целеустремленность.

Abstract. The experience of researchers in the field of physical culture and sports, peculiarities of the development of physical, moral and volitional qualities during physical education lessons by means of horting have been studied. The essence of education of moral and volitional qualities of schoolboys in the course of employment horting as a purposeful pedagogical process to ensure favorable conditions for the development of physical and mental qualities of students, reflecting their ability to overcome internal and external obstacles, willingness to bring initiated job to end, to achieve results in a complex subject-behavioral situations; content, forms have been determined. The methods (creating success situations, contrasting tasks, promoting, personal example, likening) of educating persistence in schoolboys in the course of employment horting have been considered.

Keywords: horting, will, morality, determination, and commitment.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. До складників системи виховання фізичної культури особистості в Україні входить хортинг – один із найбільш популярних, потужних і масових видів бойового мистецтва. Це вид спорту, виховний потенціал якого ґрунтується на культурних, оздоровчих і бойових традиціях українського народу. Завдяки цьому хортинг сприяє вихованню у підростаючого покоління загальнолюдських цінностей, патріотизму, формуванню внутрішньої культури особистості, її високих моральних якостей, здорового способу життя, оптимізує гармонійний фізичний розвиток молодших школярів.

Хортинг як дієвий засіб виховання наполегливості забезпечує учням можливість вирішувати поставлені завдання, брати участь в організації відповідних спортивних занять, спонукає до вияву наполегливості в реальних учинках. Цьому виду спорту притаманна значна швидкість атакуючих, захватних та захисних дій, пересування хортингістів, зміни поєдинкових ситуацій. Усе це передбачає високі вимоги до обсягу, інтенсивності, стійкості, розподілу і переключення уваги, значних волевих зусиль, мобільності орієнтування, застосування складних тактичних комбінацій.

Роботу виконано відповідно до плану лабораторії фізичного розвитку і здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України «Військово-патріотичне виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у позакласній роботі» (номер держреєстрації 0114U002141).

Мета дослідження – розглянути особливості розвитку фізичних і морально-волевих якостей під час уроків фізичного виховання засобами хортингу у дітей середніх класів.

Методи дослідження: аналіз теоретичних засад виховання фізичних і морально-волевих якостей в учнів загальноосвітніх навчальних закладів змісту, форм і методів виховання наполегливості у школярів середніх класів у процесі занять хортингом.

Результати дослідження та їх обговорення. Волю розуміють як один із психічних процесів, що характеризує діяльність людини з управління своєю поведінкою, думками, переживаннями. Вона виражає здатність особистості здійснювати свої бажання, послідовно рухатися до мети, долаючи перешкоди. Моральність – інтегральна характеристика внутрішнього світу людини, що свідчить про усвідомлене виконання моральних норм, готовності служити добру, безупинно вдосконалю-

ватися. Враховуючи сказане, до категорії морально-вольових якостей, що формуються в процесі занять хортингом, належать такі: сміливість, рішучість, цілеспрямованість, наполегливість, взаємоповага, взаємовиручка, відповідальність, уміння працювати в команді, «відчуття ліктя» [2].

Розглянемо педагогічні умови, реалізація яких сприятиме вихованню фізичних і морально-вольових якостей у дітей середніх класів, а саме:

- змістово-методичне забезпечення занять хортингом, орієнтоване на виховання у школярів наполегливості;

- створення ситуації успіху, ефекту змагальності, використання інших інтерактивних методів у процесі занять хортингом; налагодження взаємодії школи з сім'єю з метою виховання морально-вольових якостей у процесі занять.

Дієвим у вихованні вольових якостей у школярів є застосування методу особистого прикладу учителів фізичної культури, тренера з хортингу. Їх ставлення до навчально-виховної роботи з вихованцями, уміння організувати заняття, домагання неодмінного виконання висунутих виховних завдань буде позитивним прикладом для учнів середніх класів. Авторитет учителя як лідера-наставника сприяв розвитку в молодших школярів прагнення ставати сильнішими, швидшими, спритнішими.

У фізичному вихованні школярів середнього віку 40 % часу відводиться на формування рухових навичок і 60 % – на розвиток рухових функцій. У процесі розвитку рухових якостей, за даними В. Г. Романенко, 20 % фізичних навантажень передбачають розвиток загальної витривалості і 30 % – таких видів спеціальної витривалості, як швидкісна, силова, статична. Отже, середній шкільний вік є сприятливим для розвитку швидкості, сили та швидкісно-силових здібностей.

При розвитку сили використовують фізичні вправи, виконання яких потребує від учнів більшої величини зусиль, ніж у звичайних умовах. Необхідно пам'ятати, що у підлітковому віці м'язи активніше збільшуються у довжину, ніж у товщину. Через це застосування вправ і методів, що сприяють нарощуванню м'язової маси, є мало-ефективним і недоцільним.

Засоби розвитку сили у старшокласників мають бути більш диференційованими (слід враховувати особливості фізичного розвитку та захоплення учнів). Це силові вправи (атлетична гімнастика), вправи у парах з елементами боротьби, лазіння по канату, підйом силою з вису в упор.

Перш ніж здійснювати силову підготовку учнів, потрібно визначити рівень розвитку сили за допомогою відповідних тестів. Якщо результати тестувань будуть усвідомлені учнями, це може відіграти значну роль в активному виконанні домашніх завдань.

Популярними у розвитку рухових якостей школярів середніх класів є методи граничних і повторних зусиль. Цікавою та привабливою для них є змагально-ігрова діяльність, в якій вони можуть демонструвати здатність до сприйняття, оцінювання й аналізу ситуацій прояву наполегливості у вирішенні рухових завдань, оскільки щоразу виникає необхідність самостійного прийняття рішення. Відтак, у процесі експериментальної роботи більшість навчального часу відводиться різноманітним змаганням (наприклад, на призи українських спортсменів) [2].

Однією з основних форм виховання наполегливості у школярів середніх класів у процесі занять є рухливі ігри з елементами хортингу. На особливу увагу заслугове національна дитячо-юнацька військово-спортивна гра «Хортинг-патріот», під час якої збагачуються уявлення про патріотизм як безумовну якість людини, знання про фізичну культуру, загальну дисципліну, елементи двоюбою хортингу; формуються початкові змагально-спортивні вміння, необхідні для майбутньої успішної навчально-тренувальної діяльності; розвиваються організаторські здібності.

Дотримання цієї педагогічної умови сприяє поглибленню мотивації учнів до занять хортингом, зокрема бажання бути першим під час змагань, допомагає дітям долати повсякденні труднощі загалом, розвивати уважність і відповідальність.

Налагодження взаємодії школи й сім'ї у вихованні фізичних та морально-вольових якостей у дітей середніх класів у процесі занять хортингом передбачало розширення знань батьків з проблеми виховання наполегливості, зацікавленості до занять дитини у гуртках/секціях з хортингу, а також залучення батьків до різних форм спільної фізкультурно-масової роботи з учителями, тренерами.

Ця педагогічна умова реалізувалася за допомогою бесід з учнями та батьками («Я – наполегливий, як мій тато», «Я – успішний хортингіст», «Чи доводите Ви розпочату справу до логічного завершення», «Бути толерантним до суперника»), «круглих столів» («Займатися хортингом – бути здоровим», «Чи знають батьки потребу власних дітей в русі та рухливих іграх», «Який зміст виховання наполегливості у процесі занять хортингом»), інструктажів («Техніка безпеки під час занять хортингом»), диспутів («Чи може хортинг стати сучасним виховним засобом», «Чи мають вольові якості ключове значення для школярів 6–7 років») [1]. Окрім цього, батьків залучали до обговорення змісту конспектів занять з хортингу, організації та проведення різних змагань [3].

Зміст виховання морально-вольових якостей під час занять цим видом спорту полягав у залученні учнів до спортивно-масової роботи, що передбачала проведення й організацію змагань з

хортингу, рухливих ігор з елементами хортингу з урахуванням інтересів школярів; зустрічі зі спортсменами та майстрами спорту; систематичне проведення спортивних годин, спрямованих на створення сприятливого клімату в спортивному та класному колективі; залучення учнів разом із тренерами з хортингу й учителями фізичної культури до оснащення спортивної кімнати з національного виду спорту України – хортинг, до спільної спортивно-масової діяльності батьків і вчителів, тренерів з хортингу тощо.

У процесі виховання морально-вольових якостей у дітей середніх класів використовують наступні методи: особистого прикладу, уподібнення, умовляння, роз'яснення, розповіді, позитивної перспективи, створення ситуацій успіху, контрастних завдань тощо [4].

Висновки. Проведений аналіз останніх наукових досліджень фахівцями в галузі культури і спорту показав, що недостатня увага приділяється вивченню проблеми розвитку фізичних і морально-вольових якостей під час уроків фізичного виховання у дітей середніх класів.

Визначено сутність виховання фізичних і морально-вольових якостей дітей у процесі занять хортингом як цілеспрямований педагогічний про-

цес створення за допомогою хортингу сприятливих умов для їх розвитку, що відображають здатність долати внутрішні і зовнішні перешкоди, готовність доводити розпочату справу до завершення, досягати результату в складних предметно-поведінкових ситуаціях.

Узагальнення досвіду загальноосвітніх навчальних закладів з виховання фізичних і морально-вольових якостей у процесі занять фізичною культурою у дітей середніх класів підтвердило, що актуальність досліджуваної проблеми зумовлюється їхніми соціальними психолого-педагогічними та виховними потребами.

Перспективи подальшого дослідження. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми виховання в учнів фізичних і морально-вольових якостей. Перспективним може бути вивчення особливостей виховання зазначених якостей у процесі занять хортингом в учнів різних вікових груп; педагогічних умов виховання морально-вольових якостей в учнів у спортивних об'єднаннях за місцем проживання в поєднанні з іншими спортивно-масовими заходами. Доцільно рекомендувати передбачити у процесі підготовки вчителів з фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах, тренерів введення спецкурсів з основ хортингу.

Література

1. Єрмоєнко Е. А. Практичний матеріал програми хортингу для виховання наполегливості у дітей 6–7 років / Е. А. Єрмоєнко // Акт. пробл. фіз. культури та спорту : зб. наук. праць ДНДІФКіС. – К., 2013. – № 28 (3). – 274 с.
2. Єрмоєнко Е. А. Хортинг як засіб виховання морально-вольових якостей в школярів / Е. А. Єрмоєнко // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова: зб. наук. праць. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2014. – Вип. 3К (44) 14. – 209 с.
3. Єрмоєнко Е. А. Хортинг як засіб виховання морально-вольових якостей в школярів / Е. А. Єрмоєнко, М. В. Тимчик // Фіз. виховання в рідній школі: наук.-метод. журн. – 2014. – № 1. – 41 с.
4. Еременко Э. А. Воспитание настойчивости у детей 6–7 лет в процессе занятий хортингом / Э. А. Еременко // Сибир. пед. журн.: науч. период. издание. – Новосибирск. – 2013. – № 6. – С. 209–223 с.

Literature

1. Ieremenko E. A. Practical material of horting programs for determination development in children aged 6–7 years / E. A. Ieremenko // Aktualni problemy fiz. Kultury ta sportu : zbirnyk naukovykh prats DNDIFKIS. – Kyiv, 2013. – N 28 (3). – 274 p.
2. Ieremenko E. A. Horting as a means of moral-volitional qualities development in schoolchildren / E. A. Ieremenko // Naukovyi chasopys Nats. Pedahohichnoho universytety im M. P. Drahomanova. – Kyiv: NPU M. P. Drahomanov. – 2014. – Iss. 3K (44) 14. – 209 p.
3. Ieremenko E. A. Horting as a means of moral-volitional qualities development in schoolchildren / E. A. Ieremenko, M. V. Tymchuk // Fiz. vykhovannia v ridni shkoli: naukovo-metodychnyi zhurnal. – 2014. – N 1. – 41 p.
4. Yeremenko E. A. Persistence development in children aged 6–7 years in the process of practicing horting / E. A. Yeremenko // Sibirskiy ped. zhurnal: nauchnoye periodicheskoye izdaniye. – Novosibirsk. – 2013. – N 6. – P. 209–223 c.